

kordne lavastus pole küll selline saavutus, nagu oli „Bajadeeri” imekaunis romantiline
kena haridusprojekt – rahvusliku balletiteatri repertuaaris lihtsalt peab see ballett olema.

Désiréd Valgevenest pärit Denis Klimuk – ilus pikk partner
Alena Škatulale (Aurora).

Harri Rospu

or Marius
oreograaf-
igendid
a Kaspar
herty
ik Anton
Georg,
avasardjan,
Sheppard,
ridsson,
an Hanks,
in, Anatoli
jev jt.
eatrisaalis.

Savisaar käis
eris „Uinuvat
olevat värske.
mid olid uued,
igistatud ega

varvaskingad katkenud? Või värske võrreldes Estonia kolme eelmise lavastusega? Kas ta on neid ikka näinud, et oskab võrrelda?

Tegemist on ühe kanoonilisema balletiga, kus Marius Petipa koreograafia kandub peaaegu muutumatult ühest lavastusest teise, olgu tegemist Tallinna, Moskva, Peterburi või Pariisiga. Värske võib öelda Vanemuise 2008. aasta lavastuse kohta, mille koreograafia lõi spetsiaalselt Tartu teatri tarbeks Pär Isberg Rootsi Kuninglikust Balletist. Värske võib öelda ka Matthew Bourne'i 2012. aasta gooti stiilis vampiiriloo kohta. Aga Toomas Edur on Estonia viimases lavastuses Petipasse suhtunud samasuguse pieteeditundega nagu Konstantin Sergejev Peterburis, Rudolf Nurejev Pariisis või Mai Murdmaa, Niina Ulanova ja Enn Suve Tallinnas.

Edur on jätnud puutumata kõikselle, mida puutada ei tohi. Loomulikult rändavad ühest lavastusest teise proloogi kuue hea haldja variatsioonid, sest nende koreograafiline keel kordub hiljem Aurora variatsioonides, nagu haldjate kingitud anded tema iseloomus ja oskustes. Kui siin midagi muuta, tuleb ära muuta kogu lavastus. Samuti on puutumata kaks *pas de deux*'d viimasest vaatuses. Ühte neist ehk Aurora ja prints Désiréd *pas de deux*'d esitatakse nii sageli galaetendustel ja balletikonkurssidel, et selle muutmise oleks liiga silmatorkav ja vajaks põhjalikumalt õigustust. Sinilinnu ja printsess Florina *pas de deux* on aga selleks liiga kaunis, et keegi tahaks sellele kätt külge panna. Võib ju meenutada, et Sinilinnu roll oli üks neist, milles sada aastat tagasi säras Vatslav Nižinski – särada saab aga ainult siis, kui alusmaterjal, koreograafia on särav.

Küll aga on Edur seadnud täielikult ümber teiste muinasjututegelaste tantsud ja teinud seda toredasti. Meenub Petipa eluloo seik, kui Punamütsikest pidi tantsima tema tütar. Laps aga kukkus proovide käigus lahtisest lavaluugist alla ja sai viga. Esietendusel ei asendatud teda teise tüdrukuga, vaid lasti hundil tantsida ülevalt alla rippuva korviga. Kui muutuste osas veidi norida, siis oleks tahtnud, et Aurora esimese vaatuse *adagio* nelja kavaleriga oleks olnud selline, nagu oleme harjunud nägema: puhas ja selge, lineaarse joonisega.

Peale koreograafias tehtud lubatavate ja õigustatud muutuste erinevad selle balleti klassikalises võtmes teostatud lavastused kupüüride poolest. Kõige rohkem tehakse neid teises vaatuses, mida sageli nimetatakse ka teise vaatuse esimeseks pildiks. Tšaikovskil on siin oma 18 numbrit. Alustuseks mängitakse pimesikku, siis järgnevad hertsoginnade, parunesside, krahvinnade ja markiiside tantsud ning *farandole* ja siis *pas d'action*, mille käigus ilmuvad drüaadid. Tšaikovski on püüdnud siin vastandada printsia reaalset maailma uinunud printsessi maailmaga, aga isegi Maria teatris Sergei Vihharevi rekonstrueeritud esialgses versioonis piirduakse vaid pimesikumängu, menueti ja *farandole*'iga. Estonia 1969. aasta „Uinuv kaunitaris” puudus see pilt täielikult. Edur on aga siin taastanud midagi, mis Tšaikovski muusikast on harilikult välja jäetud, ja see on viiulisoolo *Entracte*. 1890. aasta esmalavastuses kasutati seda vaid muusikalise vahepalana, ilma koreograafiata. Edur on seadnud sellele Aurora ja Désiréd dueti. Imeilus muusika on inspireerinud ka Nurejevit, kes kasutas oma Pariisi lavastuses seda prints Désiréd variatsiooni tarvis.

19. novembri Postimehes pahan-dab kriitik Heili Einasto selle pärast, et meeste osa on Eduri lavastuses suu-rendatud. Miks seda aga mitte teha, kui Estonia meesrühm on viimasel ajal tublisti kosunud ja tehniliselt arene-nud? Meestantsijatele püütakse praegu ka mujal maailmas rohkem tähelepanu pöörata, et nad ei kujutaks ainult ilusat tuge ennast eksponeerivale baleriinile. Seda tegi oma klassikalavastustes Nure-jev ja seda püüab teha ka Edur. Leian, et õigustatult. Kõrgetasemelise mees-solisti tants on sama nauditav kui bale-riini oma. Omal ajal olin hämmastunud Mahmud Essambajevit ja Mihhail Barõš-nikovi nähes ning nüüd imetlen Carlos Acostat. Kahjuks pole enam võimalik näha Pariisi sesoonidel laineid löönud Nižinski, kelle võime hüppe ajal õhus seisatuda – *ballon* – olnud imetus-väärne. Arvatavasti jääks ta tänapäeval siiski Tetsuya Kumakawa varju, sest teh-nika on meeletult edasi arenenud.

Ärgem vaadake klassikalises *pas de deux*'s ainult baleriini, vaid ka seda, mida ja kuidas teeb tema varjus meessolist. Edur pole teab mis mehemürakas, aga Age Oksa keerutas ja tõstis ta nii, nagu tantsiks armsa mängukanniga, mida imetleb. Ta ise kinnitab, et on osalenud koos Oksaga „Uinuva kaunitari” kümnes lavastuses. Ei tea, kas sinna hulka on arvatud ka „Aurora pulm”, millega nad lõpetasid 1988. aastal balletikooli?

„Uinuva kaunitari” uuslavastusega näitab rahvusballett oma uut taset. Ilmselge on see, et Tallinna balletikool ei suuda ette valmistada küllaldaselt tantsijaid ning Edur on neid kutsunud mujalt maailmast, nii naisi kui ka mehi. See lubab välja pakkuda kuus Aurorat ja viis Désiréd. Esietendusel tantsis prints Désiréd Valgevenest pärit Denis Klimuk – ilus pikk partner haprale, peaaegu läbipaistvale Alena Škatulale. Kahjuks ei osanud ta laval suurt midagi peale hakata, kui pidi metsapildis üksi ootama Sirelihaldja ilmumist. Pea-proovil tulnud sellega paremini toime Sergei Upkin, vist kõige andekam näit-leja kogu trupis.

Kokkuvõtteks: Eduri „Uinuv kau-nitar” pole küll selline saavutus, nagu oli „Bajadeeri” imekaunis romantiline variant, aga siiski kena haridusprojekt – rahvusliku balletiteatri repertuaaris liht-salt peab see ballett olema. Üleüldse on „Uinuv kaunitar” parim praegu Estonias laval olevatest Tšaikovski ballettidest, sest Texase balletiteatri kunstilise juhi Ben Stevensoni „Pähklipureja” esimene vaatus on liiga vägivaldne ning Tiit Härmi „Luikede järv” oli algusest peale mõnevõrra ebaõnnestunud.